

Перспективним напрямком подальших досліджень цієї тематики вважаємо каталогізацію римо-католицьких релігійних об'єктів польсько-української культурної спадщини на Тернопільщині та розробку шляхів її раціонального використання в рамках сакрального, пізнавального та ностальгійного різновидів туризму.

Список використаних джерел

1. Департамент культури та туризму Тернопільської ОДА URL: <https://culture.te.gov.ua>
2. Любіцева О.О., Романчук С.П. Паломництво та релігійний туризм: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2011. 416 с.
3. Мариняк Я., Стецько, Н. Нові реалії паломницької діяльності у Тернопільській області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*, 2022, 52.1: 143-152. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.18>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКСКУРСІЇ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Грухіна Т.Я.

Відокремлений структурний підрозділ

“Тернопільський фаховий коледж ТНТУ”, м. Тернопіль, Україна
gruxinatanya@gmail.com

Вплив зовнішніх екстремальних факторів призводить до порушення звичного укладу та способу життя, як конкретних людей, так і окремих груп та спільнот. Такими факторами можуть бути природні катаклізми, техногенні катастрофи, соціальні конфлікти й військові дії. Наслідком таких екстремальних і кризових ситуацій є поява значної кількості як безпосередньо постраждалих людей, так і тих, чиє життя пов'язане з постраждалими. Вираженість цієї потреби можна прослідкувати на прикладі особливостей адаптації до життя в змінених умовах однієї із категорій, що постраждала через воєнні дії – внутрішньо переміщених осіб [6].

Соціокультурна адаптація передбачає пристосування індивіда до

умов нового соціокультурного середовища, зокрема, до нових ціннісних орієнтирів, норм поведінки, традицій, забезпечуючи його успішне існування в новому культурному середовищі.

Складність процесу адаптації полягає в тому, що відбувається перебудова системи ціннісно-пізнавальних орієнтирів особистості, формуються нові типи та форми міжособистісних стосунків [1].

Екскурсія в умовах воєнного стану в Україні не тільки не втрачає свого значення як особливого наочного процесу пізнання, але й постійно демонструє його нові аспекти, можливості, спрямовані на розвиток особистості людини.

Як туристична послуга екскурсія відіграє важливу роль у задоволенні духовних, естетичних, інформаційних, а також адаптаційних потреб, які визначають культурні, психологічні мотиви мандрівки.

В умовах зниження рівня адаптації сучасної людини до змін природного й соціального середовища, екскурсія пропонує ефективні механізми й засоби психологічної та інтелектуальної адаптації. В основі екскурсії як засобу особистісного розвитку лежать психолого-педагогічні засади розвитку людини та розуміння цінності життя [4].

Екскурсія надає можливість особистості навчитися свідомому й відповідальному ставленню до життя, вирішенню проблем особистісного вибору, переваг, ціннісних орієнтацій, прихильних та неприхильних ставлень туриста до системи природа–культура–інша людина. Морально-ціннісна площина розвитку особистості засобами туризму та екскурсій визнана Глобальним етичним кодексом туризму.

Як психологічний процес адаптації особистості, екскурсійна діяльність передбачає визначення чинників, що впливають на внутрішні сили людини, на основі її світогляду, переконання, моральні якості, почуття, риси характеру, потреби, інтереси, уподобання тощо.

Саме екскурсійно-туристична сфера передбачає активну діяльність, яка дозволяє не тільки поновити, але й розвивати життєві сили людини – інтелектуальні, емоційні, фізичні, що забезпечує самостійний світоглядний, життєво-практичний вибір і розвиток особистості в нових змінених умовах.

Як свідчить статистика протягом весни- літа 2022 року українці

пороху почали дозволяти собі короткі подорожі країною з метою перезавантаження для того, щоб зберегти працездатність та психологічний спокій [2].

Для внутрішньо переміщених осіб екскурсійні подорожі виконують і терапевтичну функцію. Вони допомагають побачити, що таких, як ти - багато, дозволяють познайомитися з людьми, що опинились в подібній ситуації, підтримувати і змінювати одне одного, не впадати у злість і депресію. Сила українського народу під час екстремальних умов полягає в єдності. Екскурсії дають можливість добре це зрозуміти.

Російська агресія викликала хвилю патріотизму, яка сколихнула всю Україну. Самоорганізація громадянського суспільства, відданість і героїзм пересічних українців, військовослужбовців та добровольців стали одними з визначальних факторів, що дозволили зупинити агресора. Тернопілля та місто Тернопіль, зокрема, традиційно вважаються одними з основних осередків патріотичного духу нашої держави. Наш край має величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання свідомої, патріотичної особистості [3].

Тому оглядові та тематичні екскурсії областю допомагають внутрішньо переміщеним особам дізнатися більше про нашу історію, архітектурну спадщину та українських супергероїв. Такі екскурсії – це інтеграція до місцевої громади, вивчення історичної спадщини Тернопільщини та України, можливість доторкнутися особисто до подій, які відбувались на цій території.

Для частини осіб переміщення на нове місце проживання стає своєрідним шансом для початку «нового життя», можливістю випробувати себе і свої сили, декомпенсацією нереалізованих, у якійсь мірі, можливостей в минулому. Для цієї частини людей є характерним активне залучення до суспільного життя громади, вияв ініціативи, покликаної змінити власні (сформовані до цього часу) моделі поведінки [6].

Мета екскурсій - формування нових знань через безпосередні спостереження за природними, соціальними, виробничими об'єктами і явищами, долучення екскурсантів до дослідницької діяльності: аналізу й порівняння властивостей об'єктів, явищ, їх закономірностей з метою

узагальнення інформації, пізнання навколишнього світу [5].

Лише організовані екскурсії, а не самостійне знайомство з новою місцевістю для тимчасово переміщених осіб, є більш актуальними через ряд обставин: по-перше, знайомство з місцевістю проходить під керівництвом кваліфікованого фахівця, який має не тільки професійні знання щодо об'єктів та території в цілому, але й враховує специфічні потреби даної категорії екскурсантів (мовний бар'єр, вибір об'єктів тощо); по-друге, професійний екскурсовод завжди прилаштується під вимоги й потреби щодо змісту та обсягу інформації, методів її подачі.

В сучасних умовах для успішної організації та ефективного проведення екскурсії екскурсоводу варто дотримуватись певних рекомендацій:

1. Сплави, походи, прогулянки та екскурсії по маршрутах біля критичної інфраструктури, військових та стратегічних об'єктів – заборонені по всій Україні.

2. На Тернопільщині проводити екскурсії по території лісу дозволяється, але заборонено розпалювати багаття;

3. Попередньо потрібно дізнатися, де розміщені найближчі укриття, та перевірити їх стан, уточнити кількість осіб, що можуть у ньому перебувати. Ознайомитись з картою споруд подвійного використання, розташованих за маршрутом екскурсії;

4. Найбільш ефективними у час війни є екскурсії з малими групами (до 20 осіб);

5. Усі екскурсійні поїздки мають проходити в межах одного дня з поверненням до комендантської години.

6. Врахувати, що музейні експозиції можуть бути частково змінені (демонструвати деякі цінні експонати у музеях з міркувань безпеки заборонено).

Через складні життєві обставини внутрішньо переміщених осіб, іноді екскурсоводи під час проведення екскурсії стикаються з такими проявами поведінки, як знецінення, зневага, ігнорування, агресія, хамство, перехід на особистості, перебивання, провокація конфлікту тощо.

З метою попередження конфліктних ситуацій та правильної реакції на них, екскурсоводу рекомендується дотримуватися певних психологічних тактик поведінки, а саме:

1. Погоджувальна тактика – вислухати всі зауваження, претензії, заперечення екскурсантів, погодитися зі всім сказаним (дати їм змогу виговоритися і заспокоїтися);

2. Техніка нападу – різко, але обґрунтовано пояснити туристу безпідставність його претензій чи зауважень;

3. Техніка відстрочки – домовитися з екскурсантом і відкласти вирішення конфлікту до завершення екскурсії (якщо вирішення претензії є неможливим в даний момент);

4. Техніка детального аналізу – «розкласти по поличках» усі негативні моменти (якщо клієнт готовий до співпраці та діалогу);

5. Техніка персоналізації – екскурсоводу приділяти більше уваги, вступити в більш тісний комунікативний та емоційний контакт з найконфліктнішим клієнтом (тримати його під контролем і нівелювати з перших хвилин конфліктні прояви через прояв дружності) [4].

Від успішності соціально-психологічної адаптації тимчасово переміщених осіб залежить подальший хід їх особистісного розвитку та реалізація в діяльності.

Список використаних джерел

1. Блинова, О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації [Текст] / О. Є. Блинова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» : зб. наук. праць. – Херсон : Гельветика, 2016. – Вип. 3, том 1. – С. 111-117.

2. У відпустку після перемоги. Як турбізнес виживає під час війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rbc.ua/rus/travel/vidpustku-pislya-peremogi-k-turbiznes-vizhivae-1663770271.html>

3. Культурно-мистецькі аспекти патріотичного виховання в епоху глобалізації: український ракурс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2017/Aspect.pdf

4. А.В Путінцев, Ю.Є. Пащенко Адаптація внутрішньо переміщених осіб в регіонах України: сутність, поняття, підходи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/xtQNxOpxpLu5m2UOqLcS.pdf>

5. В. М. Швирка Віртуальна екскурсія як засіб патріотичного виховання шкільної молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle>

6. Чуйко О.В. Соціальна реабілітація: підходи до змістових характеристик процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/229859118.pdf>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дударчук К.Д.

*Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль, Україна*

Введення воєнного стану в Україні внаслідок російської агресії негативно вплинуло на всі сторони соціально-економічного життя України, зокрема й на туристичну галузь. Безумовно, події з 24 лютого 2022 року змушують туристів утримуватись від подорожей та відвідування туристичних місць нашої країни. Крім того, більшість туристичних компаній за кордоном встановили рекомендації та обмеження щодо обережності при плануванні свого маршруту по Україну. Втім, війна хоч і завдала нищівного удару по туристичній галузі України, все ж не зупинила повністю функціонування туристичного бізнесу.

Західні регіони України відносно зберегли свій туристичний потенціал. Відвідання музеїв, походи в гори, спелеотури, лікувально-оздоровчі тури та низка інших видів туризму та відпочинку продовжують пропонуватися суб'єктами туристичного бізнесу. За перше півріччя 2022 року сума туристичного збору склала 89 млн. 420 тис. грн., що майже на 29% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року - тоді до бюджету надійшло 69 млн. 453 тис. грн [5].

До лідерів за сплатою туристичного збору увійшли місто Київ, а також Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Київська області.

Попит на внутрішній туризм лише частково компенсує загальне падіння — туристична індустрія все ще залишається у складній ситуації, а зимовий сезон 2022/23 стане випробуванням для галузі. У